

А. Б. Гречило (Львів)

П'ята наукова геральдична конференція та розвиток сучасної міської герботворчості в Україні

10—11 листопада 1995 р. у Львові відбулася 5-а наукова геральдична конференція, організаторами якої були Українське геральдичне товариство, Львівське відділення Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАНУ та Центральний державний історичний архів України у Львові. У роботі конференції взяли участь понад 60 дослідників з різних регіонів України, а також з Білорусі, Польщі та Молдови. Було заслухано близько 50 доповідей і повідомлень, в яких порушувалися проблеми геральдики, сфрагістики, вексилології, емблематики, фалеристики та генеалогії.

Основний блок розглянутих питань стосувався міської, земельної, державної й приватної геральдики, її становлення, розвитку та використання. На правове регулювання у галузі застосування офіційної символіки звернув увагу Г. М а т у с о в с ь к и й (Харків). Я. Д а ш к е в и ч (Львів) проаналізував описи печаток, поданих у люстрації Перемиської, Львівської, Галицької та Подільської земель 1469 р. М. Ц е т в і н с ь к и м (Ченстохова, Польща) було проведено дослідження руської тематики в старопольських гербовниках. Окремі виступи стосувалися використання гербів у філігранях (О. М а ц ю к, Львів), картографічних матеріалах (У. К о з а к, Львів) і навіть на гральних картах (Г. І в а щ е н к о, Дніпропетровськ). 13 виступів було присвячено проблемам міської сфрагістики та геральдики, заслухано повідомлення про сучасний стан у цій галузі в Україні, ознайомлено з розвитком нового герботворення в Польщі та Білорусі, проведено широке обговорення у формі круглого стола, результатом чого стало визначення основних принципів подальшого розвитку української муніципальної геральдики.

Чи не вперше в українській сфрагістиці предметом дослідження стали церковні печатки (Л. Д о в г а н, Івано-Франківськ), (В. П е р к у н, Вінниця). Важливим кроком у розвитку української вексилології є повідомлення про прапор цеху вінницьких шевців (Ю. Л е г у н, Вінниця).

Варто зазначити, що з кожним роком все більше уваги приділяється генеалогії і разом з розвідками над історією окремих родів з'являються ширші узагальнюючі дослідження, розглядаються різні аспекти родознавства, проводиться генеалогічний аналіз (З. С л у ж и н с ь к а, Б. Ч у м а, Н. С а л я к, Львів).

На конференції підбито підсумки річної діяльності Українського геральдичного товариства (УГТ) — всеукраїнської громадської організації, створеної 1990 р., яка займається науково-дослідницькою та популяризаційною роботою в галузі геральдики і суміжних дисциплін. У 1995 р. Товариство спільно зі Словацьким генеалогічно-геральдичним товариством при Матиці словацькій організувало експонування в Україні виставки «Із сучасної словацької геральдичної творчості» (Львів, Луцьк, Мукачеве, Ужгород, Київ). УГТ активно працювало над проблемою міської геральдики, що нині є досить популярною в Україні. Дуже часто міські Ради, готуючись до відзначення якоїсь ювілейної дати, пов'язаної з виникненням населеного пункту, прагнуть обов'язково затвердити новий знак, забуваючи іноді, що геральдика є науковою дисципліною і має певні теоретичні принципи та методологічні засади герботворення. Із самого початку своєї діяльності УГТ розпочало роботу над формуванням цілісної системи української муніципальної геральдики, науковим опрацюванням її основних правил, форм подачі, термінології.

Оскільки в Україні досі так і не створено державної геральдичної служби (такі пропозиції владним структурам від УГТ подавалися неодноразово), а процес місцевого герботворення йде майже стихійно, то Товариство само

впроваджує таку систему в життя, надаючи консультації, здійснюючи експертну оцінку та розробляючи пропозиції для міських і селищних Рад. Як уже згадувалося, під час конференції було прийнято основні принципи розвитку міського герботворення, котрі базуються на історичних традиціях та на світовому досвіді сучасного муніципального герботворення. Вони вже оправдали себе на практиці. Протягом останніх п'яти років понад сто міст і селищ нашої країни відновили давні або прийняли нові герби. Відрадно, що члени УГТ у різних регіонах України активно приступили до популяризації питань міської символіки: ними відновлено давні або створено ряд вдалих і цікавих проєктів нових гербів та прапорів для населених пунктів. Ці знаки спираються на місцеві традиції, багатий історичний матеріал і відображають окремі характерні риси поселень. Такий підхід дає змогу створювати самобутні герби, які не мають аналогів і підкреслюють індивідуальність кожного міста (на противагу герботворенню 60—80-х років, коли міські знаки «мали відображати і минуле, і сучасне, і майбутнє», що призвело до одноманітності та безликісті створених емблем).

УГТ відродило також традицію міської вексилології. За історичними матеріалами та опрацьованою методикою, міські прапори передбачено подавати на квадратному полотнищі (це також добре відрізняє їх від інших видів прапорів). При встановленні такого атрибуту у приміщенні (скажімо, у сесійному залі міської Ради) допускається застосовувати додаткове горизонтальне кріплення, яке підтримує полотнище.

Вже понад 60 міст України прийняли такі символи за пропозицією УГТ. Робота Товариства високо оцінена і зарубіжними спеціалістами. Не випадково в 1995 р. УГТ було прийняте до Міжнародної федерації вексилологічних асоціацій та Міжнародної конфедерації геральдики і генеалогії.

До дня відкриття конференції випущено збірник тез доповідей і повідомлень. Проведення наступної, шостої наукової геральдичної конференції, заплановане на 14—16 листопада 1996 р. у Львові.

В. М. Кришцова (Київ)

Захист докторської дисертації О. М. Лебеденком

29 березня 1996 р. на засіданні спеціалізованої ради по захисту дисертацій при Інституті історії України НАН України відбувся захист дисертації на здобуття вченого ступеня доктора історичних наук О л е к с а н д р о м М и х а й л о в и ч е м Л е б е д е н к о м на тему «Анархізм в Україні (кінець XIX — початок XX ст.)».

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. О. П. Р е є н т, д-р іст. наук, проф. В. Ф. С о л д а т е н к о, д-р іст. наук, проф. М. Г. Щ е р б а к відзначили актуальність, високий науково-теоретичний рівень, практичну значимість дисертації, її відповідність вимогам, які ставляться до докторських дисертацій.

Позитивну оцінку дисертація та автореферат отримали у відгуках, надісланих провідною організацією — Українським державним педагогічним університетом ім. М. П. Драгоманова, а також Українською академією внутрішніх справ, Одеським і Сумським державними університетами, зав. відділом Інституту національних відносин і політології НАН України, д-ра іст. наук, проф. Ю. І. Ш а п о в а л а, зав. кафедрою історії України Ізмаїльського педагогічного інституту, д-ра іст. наук, проф. А. К. Т и ч и н и.

На засіданні ради відбулася дискусія з приводу досліджуваних у дисертації проблем, в якій взяли участь чл.-кор. НАН України В. І. К л о к о в, д-р іст. наук, проф. В. Ф. В е р с т ю к, д-р іст. наук, проф. В. Г. С а р б е й. Спеціалізована рада одноголосно ухвалила порушити клопотання перед ВАК України про присудження О. М. Лебеденку вченого ступеня доктора історичних наук.